דברי אליהו.

שם ע״ב, בשעה שהקב״ה בא לביהכ״נ ולא מצא בה עשרה, עיין זוה״ק תריסה קל״א.

ד״ז ע״א, יאבנם להם לפנים משירת הדין, נ״ב וזהו כוונת הפסק בתהלים ס״ב, ולך ד׳ החסד כי אתה תשלם לא״ש כמעשה״, דזיקא ועפ״ד חז״ל בב״ם דף ל׳ ע״ב זאת המעשה אשר יעשון זז לפנים משיה״ר יע״ש, ובכ״ק ד״ק ע״א וד״ק.

ד״ח ע״א, כרש״י ד״ה מחשכי ערבית, כלומר מאריכין בביהכ״נ ע״כ, כוונתי כמ״ש ז״ל כל המאריך בתפילה מאריכין לו ימי ושנותיו ודי״ק.

שם, לעילם יכנס וכו׳ שני פתחים, רומז לב׳ שטות הקדישים הוי״ה אלקים, כמ״ש בזה״ק ויקרא ח׳: יעיין גם זוה״ק שלח קס״ד, יי״ל ביד עפמ״ש בש״ס בבא בתרא יו״ד ע״א ר״א יהיב פרומה לעני והדר מצלי עי״ש **והיינו שני פתחים. פתו״ח תפת״ח**, ודו״ק.

שם, על זאת יתפלל כל חסי״ד אליך לעת מצוא, רנ״א זו הזרה, נ״ב י״ל ברמז עפ״י הנ״ל בשנה דר״י דריש ביומא ל״ח מקרא דרגלי חסידיו ישמור כיון שיצאו רוב שנותיו ילא חטא שיב לא יחטא, וחנה יש פלותא אי רוב כפל סמש בעינן וא״כ גם כאן בעינן כ׳ שלישים משנותיי משא״כ אי נימא דרוב „משהו יותר סני״ א״כ רק כשיניע למנין ל״ו שנה מיבמה לו שלא יחטא והנה דו״ו הסנחת יעקב כלל ל״ם אות א״כ, חידש שם דרק מדרבנן כפל בעינן, אבל מן התורה במשהו ויותר סני, עי״ש בכלל נ״א אות ו׳ וכן מצינו בסנהדרין י״א מזבאין וי״ב מחייבין, יעי״ש בפמ״נ בשעה״ת, יוהי יתפלל כל חסי״ד אליך, שאצלו היא המדרינה הנ״ל ובמ״ש רגלי חסידי״ו דזוקא, לעת מצוא זו תור״ה, היינו שיתפלל שילבו אחריו דין תורה, שרי במשהו יותר, ולא יצמרך להמתין עד ב׳ שליישים ודי״ק.

שייך לדף ו׳ ע״ב.

הנהו גברא דקא מצלי אחורי כי כנישתא וכו׳ אירמי לי׳ כמייעא, יעי״ש כרש״י סותר ערבי (ע״ב) ומשולל הבנת לכאורה מה בעי הבא להיות אירמי לי׳ כמייעא דזיקא, וזל עפ״ם דאיתא לקמן (דגי׳ ע״ב) הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת, ודוקא ישמעאל כן אברהם, אבל מיעא בעלמא לא יעי״ש, ומשו״ה אירמי לי׳ כמייעא, לרמז אבל לא ישמעאל, ושאין תפלתו נשמעת ודי״ק.

שם, סוף ע״ב, אר״א אסר הקב״ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה יעי״ש, נ״ב וזל הבונה עפ״י פ״ם בח״א דו״ו המחבר״א לסבות כ״נ ע״ב, דאפ״ל נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא בעיולבון יע״נ: היינו שיש יותר מ״ל מם״ע וקרוב לעינש מלשכר ע״ש, וכתב דו״ו חנחיק ר״ש מאפשטרים בפ׳ בנין אריאל שח״ת בפ׳ בראשית, ראם יש לו מחשבה טובה ותקב״ה מצרפה למעשה בקרושין מ׳, א״כ חוי המ״ע בפלים, וקרוב לשבר.

ודהלא כמצות ל״ת מחשבת רעה אין תקב״ה מצרפה למעשה ע״ש, וכן הביא בפ׳ אמרות שחורות על תהלים בשם הנחיק חרש פנים דל ע״ש, והארכתי בזה בחיבורי בית אליהו, ועיין לעיל דף ו׳ ע״א, ובשבת ס״ג, ובקידושין פ׳: ירא׳ ה׳ ולחושבי שמו, שאם חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מצחיב כאלו עשאה ע״ש מבואר שביראי ה׳ מחשבה טובה יצורף למעשה, וז״ם מה דאר״א כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, שאם אין ריש ולא צירוף מחשבה למעשה, א״כ חוי קרוב לעונש ונוח לו שלא נברא ודו״ק, שאם אין יראה ולא צירוף מחשבה למעשה א״כ חוי קרוב לעינש ונוח לו שלא נברא.

דף מ׳ ע״א, איכא אינשי דקיימו בחאי שעתא וכו׳ דגנו בחאי שעתא וכו׳ הלכה כר״ש שאסר משום רע״ק ע״ב, נ״ב, לכאורה קשיא, משום דאיכא אינשי וכו׳, אמאי אולינן בתר מיעוט, אבל התוספות בחולין י״א כתבו דרע״ק חייש לסיעוטא עי״ש, ובגינת ווורדים כלל פ״א, וביכסות פ״ו גם רש״י חיש לסיעוטא לתי׳ איבע״א עי״ש, אבל קשיא לפיס״ש בחנת׳ משנה לסלק דבאיסור עשה לכ״ע לא חיישינן לסיעוטא יעי״ש והכא קיש הוי עשה וכמ״ש תרסב״ן דל״ו הוראה בפ׳ המחיצן סמוה ה״ך, אבן לפיס״ש הרשב״א בר״ה ט״ו דבבל מ״ע איכא לאו דלא תגרע עי״ש אם כן אפילו בעשה חיישינן לסיעוטא, אבל קשיא על הרשב״א סדוע אין לוקין על מ״ע, אבן בפיוי אבן לרה״ם ו׳ ובאבנים לדף כ״ח חר״ר דתוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין יעי״ש, ועי׳ מכות ר״ר ע״ב הגירסא דע״ק אוסור לא כן המשם וכו׳ וכל לאו שאב״ם אין לוקין ע״ש, וא״ב לדידה שביר ל״ל דבבל מ״ע איכא ל״ת כרש״א דחיישינן לסיעוטא גם בפ״ע, ומשרה חיש פה נ״כ לסיעוטא דאיכא אינשי וכו׳ ודרק, אבל עי׳ בכים ז״א סק״ט שכי דומן קיש של יום חוי סרובנן ודרש ובקוסר הוי רק אסמכתא יעי״ש, אבל עי׳ מ״ש על דברי המגיא בסימן ניח יעוין שם, ובסנחת חינוך מצות ת״ך סיק א׳ וכאן אמל״.

שם ע״ב, כאדם הקורא בתורה, ומשולל חכנת כמ״ש כל המפרשים, אבן שמעתי ע״ז דבר יקר מפי ב״ק אאומרר הרב וכו׳ ר׳ חיים יחמשע זצ״ל בשם הרחק״ם וכו׳ מסאמרוגא זצ״ל דיש זמן **מסעמה** הקריאה, כמו בנו׳ של מפח שקורין חשירת וכרומה, ויש קריאה מעוררת הזמן, כמו בפ׳ בשלח שקורין חשירת מעוררת זמן קיים, ואם קורא קיש בזמנה אוי הזמן מעורר הקריאה, אבל הקורא מכאן **ובאמצע לא מהפכה** כאדם הקורא בתורה שהקריאה מעורר הזמן ודפח״ה ושי״.

אור לו בציון.

מאת הרב ר׳ בנציון כ״ץ שליש״א רב בוויען.

ג׳ ע״א, חייך וחיי ראשך, בכל לשון הזה לא נמצא בשום מקום לפי תולמות וכרוני, ונלעיר דאז היה רבי עקיבא קיים והיה חי ראשך חיי רבך עי׳ שבת ג״ו דרשך בקרירי, ותוס׳ עירובין כ״ב: ד״ה חוייה׳ לרשך ביני עמודי והכל מלשון חסקרא כי הוה ד׳ לזקה את אדונך מעל ראשך (מ״ב ב׳ ה׳).

שם, לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, עיין חוספתא פ״ו דסנהדרין בזמן שישראל בארצן לפני המקום מה נאמר בהם את קרבני לחמי בבנים מתפרנסים מאביהם ע״כ וזה סדמה הגלות לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

ד׳ ע״א, ברש״י ד״ה לסיכך ערש״ל כראשית יו״ר כ״ה אלא דשם וכה מפני שהיה מקפיץ עצמו להרבה בנים היינו בכמות, וכאן זכה לבן גדול בתורה היינו באיכות, עיין לקמן פ״ו, וב״ב ע״א.

ד״ה ע״ב, דין נרמא דעשיראה כיר, ע׳ רבינו נסים כאן ומקור דברינו הם חשו״ב הרבמי ר׳ ו׳ חיים, ועיין ניסין ע׳ ואר״י הן הן החירוני לנערותי ופרש״י בחשיש ועפ״י שיטת הגאונים קאי ארב מתנה שגילה לו בוקנותו ונחתרשו יסי עדמוסיו שוי״ר בש״ס עפרש״י דפוס כארדיסבוב שהונה שם מדברי רש״י בלשון אולי החיבר דהוליד בן, ולא ראה השו״ב מ׳ המפתח, וסב״ב קים לא הקשה דהא עכ״פ קרום שגולד ב׳ מתנה היה סנהם אחרים ואם הי׳ סובר רמי שאין מנית בן מ׳ בראי ל״ה סנהם אחרים בכך ופשיטא שלא חרש לחרשת דוהעברהם לאחר שגולד רב מתנה רא״כ תנחומין של הבל נתם כל הנך שני, ודע דסלשון הרשב״ם ב״ב שם נראה שלא הי׳ בידו השו״ב זס׳ המפתח ל״ר״ם.

דף ו׳ ע״ב׳ בנמרא, אמר רבא אגרא דשמעתתא סברא: נפי׳ רפ״ג לברכות גרים דאלכתא, שם: אגרא רבי מטיא דסינ גרים דבי מעמא, ובחשובת גאונים קרמונים (ריי טוב עלם) סי׳ ע״ר פי׳ רב האי גאון מה שעם קורין לבית האבל בי מעמא כך מנהג בבית האבל ששליח ציבור מכריז לישיילו

אוצר החכמה
אה״ח 3024363

רבנן מעמא, כלומר שאילו אלה המתעסקים העסוקים על שמה מה מעם עשיתם כך, והכל משיבין ברוך דין האמת, וכזה יוכן הש״ס סדק י״ח עייל שמואל לשואל מעמא מיני׳ שיר שקרסנו בזה בעל ד״ם ומשם בעל ערוך השלם ע׳ אגר א׳ ועיין מקומות שציין שם ובעל יד אהרן סדל פי׳ רס״ג.

שם בגמרא, כדו בר, כרובר מן מרי׳ כך אני נזרמים ודקדוקו ,כדובר׳ ועקרא מלשון ישמעאל שהרי מפורש דמייעא אסרת ומירושו בלשון ישמעאל מסתדבר לכאלקה (שאונה לו מאלקיו) לפי שהיה עוסר אחורנית לבהכ״נ, תשובת גאוני מזרח ומערב סי׳ קנ״א, ובפירוש רס״ג ,כדובר רע כמו כדי ודרי בלשון פרסי ע״כ בדף כ׳ ע״ב מהמפר, ובדף ו׳ ע״א מתסמר כדיבר קאי האי גברא מסרית לאחורנית ורצונו לאסר אתה עוסר אחורנית למקום שהיית צריך להעסיד מגיך.

דף ז׳, רק על ישראל, ואמנם הוצרך לתפלה זו מפני שכשיפנה השראת השכינה בעולם היה נקל להשיגה מי שמכשיר מעשיו הגם שלא היה ראוי לזה מצד מעשיו בלבד.

שם, אע״פ שאינו הגון, ע׳ לקמן ז״ל ע״ב, בגמ׳ גדולה שמושה של תורה יותר מליסודה, ול״ל בחי״ב הוצאת מק״ג סוף לב״ת י״ב ע׳ תקפ״ח ואסור רבנן גדול שמושה של תורה יותר מליסודה שני׳ מה אלישע בן שפמ אשר יצק מים על יד אליהו, אשר לסר תורה לא נאמר, אלא אשר יצק מים ע״י אליהו, לית דשלמת ולית דמשלים לה מאן דזבי לה מערב בה פרולא ומאן דלא זבי לה שיבתא אינגא בו׳ כי תשב לללחום את מושל בין תבין את אשר לפנוך בלתך אם בעל נפש אתה אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו מעם בין, ואם לאו תכין את אשר לפנוך ושמת מכין בלתך אם בעל נפש אתה פרוש חיסנו, וזת מאן דזכי לה כלומר מי מפשים אל לבו לקיים שמוש״ם ח״ה על מרחו צריך לערב בי׳ פרולא חיינו ומשת מכין בלתך אם הרב אינו יודע מה לחשיב, ומאן דלא זכי לה כלומר ואם ילך לצד חשני ולא ישמש כלל, אם כן שיבתא אינגרא בי׳ הינו ילך ויתגרה בשיבה בלשון הגמרא על הולך במל בעלי ח״ה: רש, ואין לך לעשות אלא לשקול הכל במאזני צדק כי תשב ללחום את מושל בין תבין וגו׳ היינו קרא דעליו נוסרת הדרשה הגיל וכמ״ש במדק ה׳ הזאה תלמידא דכל יומא הוי מקשי לי׳ כשבתא דרגלא לא הוי מקשי לי׳ קרי עלי׳ ושם דרך אראנו בישע אלקים.

דף ח׳ ע״א, כפיוורי בפי׳ ושם: בחשובות הגאונים זכרון לראשונים מי׳ רצ״ר והא דאר הגינא קשה כו׳ כציפורי בבו ושם ואסרי לה כפיוורי בבי הושם, ציפורי צפור דרור, ופיוורי מסין כמתין אלא שהן, גדולות מן הכמהין ונקראות פטריות ובלשון ישמעאל, בבבל אלכמה ואלפטר ושיעורי פפורי וצפורי קרונין ואין הוחש מפיל אותן אלא ברוחק גדול ונצר גדול מאר מאר, ודאמרת מאי שנא הני שריחה בהן כי הן דבר מסוים וקשה ואינו מתתרץ ויורר.

שם, לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור: ול״ל סדר רב עמרם גאון (ח״ב מי׳ כ״ר) ויתבין בבורא וסמרורין פרשת עגינא דיומא שנים מקרא ואחר תרגום דאר״ה ברי׳ איר מנחם איר אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שמרת מי׳ ובזה אתי עם הצבור כמשומר, ופי׳ ספר האורה לרש״ו מי׳ ניו ובמחזור ויומרי מי׳ קיו ובשחרית של שבת מסדרון הצבור הפרשה מענינו של יום שמרת דאר״ה כו׳.

שם ע״ב, אל רבא לבני׳ כו׳ דלא תנמבו ניורתא: כתב בתלמיד היושב לפני רבו דתני ר״ח כי חשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפנוך תשמת מכין בלתך אם בעל נפש אתה אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו מעם בין, ואם לאו תכין את אשר לפנוך ושמת מכין בלתך אם בעל נפש אתה פרוש חיסנו, וזת מאן דזכי לה כלומר מי מפשים אל לבו לקיים שמוש״ם ח״ה על מרחו צריך לערב בי׳ פרולא חיינו ומשת מכין בלתך אם הרב אינו יודע מה לחשיב, ומאן דלא זכי לה כלומר ואם ילך לצד חשני ולא ישמש כלל, אם כן שיבתא אינגרא בי׳ הינו ילך ויתגרה בשיבה בלשון הגמרא על הולך במל בעלי ח״ה: רש, ואין לך לעשות אלא לשקול הכל במאזני צדק כי תשב ללחום את מושל בין תבין וגו׳ היינו קרא דעליו נוסרת הדרשה הגיל וכמ״ש במדק ה׳ הזאה תלמידא דכל יומא הוי מקשי לי׳ כשבתא דרגלא לא הוי מקשי לי׳ קרי עלי׳ ושם דרך אראנו בישע אלקים.

דף ח׳ ע״א, כפיוורי בפי׳ ושם: בחשובות הגאונים זכרון לראשונים מי׳ רצ״ר והא דאר הגינא קשה כו׳ כציפורי בבו ושם ואסרי לה כפיוורי בבי הושם, ציפורי צפור דרור, ופיוורי מסין כמתין אלא שהן, גדולות מן הכמהין ונקראות פטריות ובלשון ישמעאל, בבבל אלכמה ואלפטר ושיעורי פפורי וצפורי קרונין ואין הוחש מפיל אותן אלא ברוחק גדול ונצר גדול מאר מאר, ודאמרת מאי שנא הני שריחה בהן כי הן דבר מסוים וקשה ואינו מתתרץ ויורר.

הערות. השייכות לפירוש מאת ברכות ולפשט הש״ס.

כל מקום שרשמתי בדפים הראשונים ב„מאה ברכות״ עיין בצד ל״ו, ועיין בצד מ״ג וכרומה, כוונתי לעיין בש״ס הכולל שכבר הוצאתי אותו לאור.

אם הלשון הובא בשינוי ממה שרגיל להיות בגון לשון „אלא אימא״ דמשמע דהדר מדרש קמייתא ואמר מיסרא אחרת כן הסוגיא של „אלא אימא״ ואם אינו עוקר מיסרא קמייתא, יש להקשות ולתרץ, ולרונמא עיין במאה ברכות.

וכן צריכין לחקור על כל תירוץ אם הוא מספיק בכל פרטיו, וכן אם באותו ענין מדבר בלשון זה ואח״כ מדבר בלשון אחרת ובסגנון אחר.

וכן בלשון ולא עוד צריכין לדקדק אם הוא יוצא ביותר חוץ מהמבע, כי כן דרכו בקודש.

וכן צריכין לדקדק אם מה שמקשה אח״כ לא הי׳ סברא להקשות בתחילה קודם מאמר זה.

וכן צריכין לדקדק בלשון „אלא״ אם הוא שייך לאותו מקום ולאותו ענין.

וכן יש לברר אם מתחיל בלשון יחיד וממיים בלשון רבים.

וכן אם מביא חילוק אחר המבדיל בין דבר לדבר, ואנו יודעין שישנם גם דברים אחרים המבדילים ביניהם או יש להבין למה הביא דוקא חילוק והבדל זה ועיין בעמוד כ״ח במאה ברכות קושיא כב״ר.

ציונים וסימנים.

מהרב וכו׳ ר׳ **ישכר בעריש גרויבארט** ז״ל האבד״ק בענדין והגליל נשלח המאמר הזה ע״י בנו הרב יקותיאל זלמן נ״י.

ב״ה.

כהנים״ חלבים קאי ומברך בכוכבים
עני בשבתות״ ואומר שקרש מעע״ה במאוחר במוכלים
ממפ״ש אלקין שעות לבנים נימל נכנסים נימל חיפוק
משמירות״ הסת בנשף צפרא כחצית בגרוד
חסיד״ לולא דמאן
מיתה סומך״ בשחרית תפלה נין במיכאל דימו
ירגיו ליחיה פיפיות ברלים למוכר יסורים [אחא״ם] העוסק
מובה דקשיראה חי״א תקיפא במצמער הקיר בצפון המתין
מוקין מיגייהו, כנסת שכינה והפילין מטתבח ונפישי,
ברגל יכיעם קובע אסוקה כש״ם תה״ה אחורי כרים במנחה וקנאת ביראה ושלום
יכבשו מרצין מרדיה, משה שרציתי קשר ורעי׳,
אדון מרצין בהיראת שמית בתרבית וסר להתגרות נטעהיו בשמושא ומנא.

השורה הראשונה הוא המשך עמוד א׳ והשני—עמוד ב׳, מיסן הענוגל לאות כי פלוגתא היא בגמרא.

הפירוש הזה מהציונים וסימנים לא יודפס עוד מפני כ׳ שעמים הא׳) כי לא נשלח לי עוד, חב״) כי לא נחוץ עוד מפני שכל אחד ואחד יכול בדרך זה לציין לו בעצמו, ויהי טוב לזכרון ולשמירת הבקיאות להעלות המיר על זכרוני של הלמדן. חטרל.

בית שלמה.

דף יו״ד ע״א, אמר ר׳ המנונא מ״ר מי כתחכם ומי יודע משר דבר, מי כהקב״ה שיודע לעשות משרה בין שני צדיקים וכו׳ ויבוא אליו ישע׳ ויאמר כה אמר ד׳ צו וכו׳ דנפקי מנאי בנין דמעלי׳ ויש להבין מ״ש „השתא חב לי ברחך, „דהשתא״ משמע לשון מיד ותאיך יתכן ליתן לי בתו מיד הא הוי שכ״ם דתקיף לי׳ עלמא, ולא הו״ל למיסר אלא מתם הב לי ברתך, ונקדים דאיתא בסמ״ ובמות (דף נ׳ ע״א) את מספר ימיך אמלא אלו שני דורות זכו משליטין לו, לא זכו פוחתין לו דברי ר׳ עקיבא, וחכמים אומרים זכו מוסיפין לו, לא זכו פוחתין לו, שמענו מזה דאף לדע״ק אם זכה משליטין לו עכ״פ, ואיתא בירושלמי ברכות פ״ד שיסב הזקיהו פניו אל הקיר, רבנן אמרי בקירות לבו נשא עיניו, מעי מעי אוחילה קירות לבי הומה לי (ירמי׳ ד׳) אמר לפניו רבש״ע חזרתי על כל רמ״ח איברים שנתת בי ולא מצאתי שהבעמתיך באחת מהן עאכ״ו תיתנן לי נפשי, לפ״ז יפלא לכאורה בפ״ש ישעיהו לחזקי׳ משים דלא עסקת בפ״י דמשמע אלו עסק בפרי׳ ורבי׳ עדיין לא היה מגיע זמנו למות וזה ניחא לרבנן דאמרי זכה מיסיפין לו, א״כ יל״ל דבאמת הזאיא כבר הי׳ נשלם שנותיו של חזקיהו שקצב לו הקב״ה בשעת הלידה, ואלו הי׳ עסק בפ״ו אז הי׳ חקב״ה מוסיף לו, אך בשביל שלא עסק בפ״ו, ולא הוסיף לו הקב״ה כלום ואף שלא הבעים להקב״ה באחר מאיבריו ס״ם בשביל שייבר חוק א׳ מסצות עשה של פ״ו לא רצה הקב״ה להוסיף לו, משא״כ לרע״ק דס״ל זכה משליטין לו לא זכה פוחתין לי א״כ ע״כ צ״ל שחקב״ה רצה לפחות משנות יחזקי׳ בשביל שלא עסק בפ״ו והיה מקום להרהר אחר מדותיו של הקב״ה שיש בשפמיו בושל ח״ו וכי דינא חבי לפחות משניתיו אם קיים כל התורה בולה אף שלא עסק בפ״ו דהיא רק מצות עשה יאתם פרו ורבו ואין הקב״ה מעניש על עשה, אלא ע״כ צריך לומר דהלכה כחכמים דלעולם הקב״ה משלים שנותיו אף אם לא זכו, ומה שאמר הנביא לחזקי׳ צו לביתך כי מת אתה הייני משום שבאמת כבר נשלם שנותיו יאלי הייי עסק בפ״ הי׳ חקב״ה מיסיף לי רק בשביל שלא עסק בפרטי עשה זו של פ״ו לא רצה חקב״ה ליתן לו שכר להוסיף לי על שנותיו